

ПРОБЛЕМИ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ СПОЖИВАННЯ СТРАХОВИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

© 2020 КЛИМАШ Н. І.

УДК 368.01
JEL: G22

Климаш Н. І. Проблеми підвищення рівня споживання страхових послуг в Україні

Основною метою дослідження є обґрунтування причин низького рівня споживання страхових послуг і проведення регресійного аналізу для з'ясування впливу незалежних факторів на проникнення страхування в економіку країни. У цьому дослідженні вирішено такі завдання: проведено аналіз ключових показників розвитку страхового ринку України у 2012–2019 рр., визначено фінансові результати діяльності вітчизняних страховиків, досліджено вплив показників страхового ринку на проникнення страхування в економіку за допомогою кореляційно-регресійного аналізу. Здійснено спробу визначити причини низької активності страхувальників на ринку щодо укладання договорів страхування порівняно із розвиненими країнами. У роботі використано кореляційно-регресійний аналіз для підтвердження припущень відносно впливу факторів, які не мають прямої дії на результуючий показник. Результуючим показником обрано проникнення страхування в економіку за страхуванням «pop-life» (Y1) і страхуванням «life» (Y2). У результаті проведеного дослідження виявлено причини стримування відносин між страховиками і страхувальниками, серед яких: низькі доходи громадян, високі, і часом необґрунтовані, страхові тарифи, відсутність страхової культури у суспільстві, недобропорядне відношення до страхувальників щодо виплати компенсації за договорами із Держстрахом СРСР з боку держави, фінансово-економічні кризи у суспільстві. Проведений аналіз дозволив побудувати моделі множинної регресії за показниками проникнення страхування в економіку країни за страхуванням «pop-life» та страхуванням «life». Виявлено прийнятний зв'язок між результуючими показниками та незалежними факторами: кількістю страховиків на ринку та курсом долара США до національної валюти. Результати дослідження дають змогу підвищити активність страхувальників на ринку шляхом: усунення регулятивних перешкод з боку держави, визначення фінансових взаємовідносин між страховиками і посередниками як прозорих і відкритих, оцінювання впливу факторів на спроможність нарощування питомої ваги страхування у ВВП, обґрунтування ролі НБУ як майбутнього регулятора на ринку страхових послуг.

Ключові слова: страхові послуги, проникнення страхування в економіку, щільність страхування, фактори впливу на проникнення страхування.

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-4-357-363>

Табл.: 3. **Формул.:** 3. **Бібл.:** 8.

Климаш Наталія Іванівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів, Національний університет харчових технологій (вул. Володимирська, 68, Київ, 01033, Україна)

E-mail: klimash12@gmail.com

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-0604-5344>

Researcher ID: <http://www.researcherid.com/M-3213-2018>

УДК 368.01
JEL: G22

Климаш Н. И. Проблемы повышения уровня потребления страховых услуг в Украине

Основной целью исследования являются обоснование причин низкого уровня потребления страховых услуг и проведение регрессионного анализа для определения влияния независимых факторов на проникновение страхования в экономику страны. В данном исследовании решены следующие задачи: проведен анализ ключевых показателей развития страхового рынка Украины в 2012–2019 гг., определены финансовые результаты деятельности отечественных страховщиков, исследовано влияние показателей страхового рынка на проникновение страхования в экономику с помощью корреляционно-регрессионного анализа. Предпринята попытка определить причины низкой активности страхователей на рынке по заключению договоров страхования по сравнению с развитыми странами. В работе использован корреляционно-регрессионный анализ для подтверждения предположений относительно влияния факторов, которые не имеют прямого действия на результирующий показатель. В качестве результирующего показателя избрано проникновение страхования в экономику по страхованию «pop-life» (Y1) и страхованию «life» (Y2). В результате проведенного исследования выявлены причины сдерживания отношений между страховщиками и страхователями, среди которых: низкие доходы граждан, высокие, и порой необоснованные, страховые тарифы, отсутствие страховой культуры в обществе, недобропорядочное отношение к страхователям по выплате компенсации по договорам с Госстрахом СССР со стороны государства, финансово-экономические кризисы в обществе. Проведенный анализ позволил построить модели множественной регрессии по показателям проникновения страхования в экономику страны по страхованию «pop-life» и страхованию «life». Выявлена приемлемая связь между результирующими показателями и независимыми факторами: количеством страховщиков на рынке и курсом доллара США к национальной валюте. Результаты исследования позволяют повысить активность страхователей на рынке путем: устранения регулятивных препятствий со стороны государства, определения финансовых взаимоотношений между страховщиками и посредниками как прозрачных и открытых, оценки влияния факторов на способность наращивания удельного веса страхования в ВВП, обоснования роли НБУ как будущего регулятора на рынке страховых услуг.

Ключевые слова: страховые услуги, проникновения страхования в экономику, плотность страхования, факторы влияния на проникновение страхования.

Табл.: 3. **Формул.:** 3. **Библ.:** 8.

Климаш Наталья Ивановна – кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры финансов, Национальный университет пищевых технологий (ул. Владимирская, 68, Киев, 01033, Украина)

E-mail: klimash12@gmail.com

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-0604-5344>

Researcher ID: <http://www.researcherid.com/M-3213-2018>

Klymash N. I. The Problems of Increasing the Level of Consumption of Insurance Services in Ukraine

The main aim of the research is substantiating the reasons for the low level of insurance services consumption and carrying out a regression analysis to determine the impact of independent factors on the penetration of insurance into the country's economy. The research presents solutions to the following tasks: the key indicators of development of the insurance market in Ukraine in 2012-2019 are analyzed, financial results of the activities of domestic insurers are defined, the impact of the insurance market indicators on the penetration of insurance into the economy is researched using the correlation-regressive analysis. The author has made an attempt to identify the reasons for the low activity of insurers in the market for insurance contracts compared to developed countries. The publication applies the correlation-regressive analysis to confirm assumptions about the influence of factors that do not have a direct effect on the resulting indicator. As the the resulting indicator has been chosen the penetration of insurance into the economy by the «non-life» (Y1) and the «life» insurance (Y2). The results of the research identified the reasons for restraint of relations between insurers and insured customers, including: low incomes of citizens, high, and sometimes unreasonable, insurance rates, lack of insurance culture in society, unfair attitude to insurers regarding the payment of compensation under contracts with the State Insurance of the USSR on the part of the State, financial and economic crises in society. The carried out analysis allowed to build models of multiple regression according to the indicators of insurance penetration into the country's economy by the «non-life» and the «life» insurance. An acceptable link between the resulting indicators and independent factors has been identified: the number of insurers in the market and the US dollar exchange rate against the national currency. The results of the research allow to increase the activity of insurers in the market by means of: eliminating regulatory obstacles on the part of the State, determining the financial relationship between insurers and intermediaries as transparent and open, evaluating the impact of factors on the ability to increase the proportion of insurance in GDP, substantiating the role of the NBU as a future regulator in the insurance market.

Keywords: insurance services, insurance penetration into the economy, insurance density, factors influencing the insurance penetration.

Tabl.: 3. **Formulae:** 3. **Bibl.:** 8.

Klymash Nataliia I. – PhD (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Finance, National University of Food Technologies (68 Volodymyrska Str., Kyiv, 01033, Ukraine)

E-mail: klimash12@gmail.com

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-0604-5344>

Researcher ID: <http://www.researcherid.com/M-3213-2018>

Однією із основних потреб людини є впевненість у захисті свого життя, майна, комерційних інтересів у майбутньому. Українці повсякчас відчують незахищеність здебільшого, ніж громадяни розвинених країн, у питаннях охорони здоров'я, придбання майна, працевлаштування та звільнення, соціального захисту. Вся система страхування має бути направлена на забезпечення потреб споживачів і їх бажання передати ризик страховикові, проте співвітчизники не надто поспішають укладати договори страхування та перекладати проблеми особистого захисту на страхові компанії. Проблематику низького рівня страхової культури та напрямів підвищення міри споживання страхових послуг розкрито у цьому дослідженні.

Доволі значна кількість наукових праць вітчизняних учених присвячена проблемам розвитку страхового ринку і задоволенню потреб страхувальників в отриманні страхових послуг.

Неабиякий інтерес до питань довіри страховим компаніям висвітлено у праці Т. Є. Терещенко, О. С. Карпушкіної, А. О. Клокової [1]. У роботі автори наголошують на тому, що бажання скористатись страховою послугою ґрунтується на попередньому досвіді клієнта страхової компанії, загальному рівні страхової культури, фінансовій спроможності страхувальника сплачувати страхові платежі, передбаченні бути ошуканим страховиком і позбавленим страхової виплати.

Вітчизняна дослідниця І. П. Малікова [2, с. 86–88] однією із причин недосконалого розвитку страхо-

вого ринку називає фінансово-економічні кризи, які спіткали економіку країни в останні десятиріччя. Іншою вагомою причиною, на думку ученої, є діяльність страховиків, що не пов'язана із наданням страхових послуг, а направлена на відмивання коштів, зароблених нечесним шляхом. Не менш важливою передумовою низької довіри є незадовільний фінансовий стан страховиків. У 2014–2015 рр. унаслідок банкрутства понад сотня вітчизняних банків, а страховики зазнали значних втрат, адже саме у цих установах вони активно розміщували страхові резерви.

На переконання колективу авторів [3, с. 614], кардинально іншою порівняно з європейськими країнами в Україні є сама структура страхового ринку за співвідношенням страхування життя та загальноризиковими видами страхування. Автори стверджують, що у більшості розвинених європейських країн страхування життя використовується як інструмент формування заощаджень фізичних осіб, у тому числі для накопичення коштів на пенсію, тому частка премій, отриманих від страхування життя, у таких країнах є високою. Відповідно, проникнення у економіку країни страхування життя буде у рази більше, ніж в Україні.

Основною метою дослідження є обґрунтування причин низького рівня споживання страхових послуг і проведення регресійного аналізу для з'ясування впливу незалежних факторів на проникнення страхування в економіку країни.

Зазначена вище мета дала можливість сформулювати такі завдання дослідження: провести аналіз

ключових показників розвитку страхового ринку України у 2012–2019 рр., визначити фінансові результати діяльності страховиків, дослідити вплив показників страхового ринку на проникнення страхування в економіку за допомогою кореляційно-регресійного аналізу, розрахувати показники, що підтверджують достовірність запропонованої моделі.

Упродовж років незалежності України у наукових, фінансових колах порушується проблема розвитку страхового ринку і надання якісних страхових послуг громадянам. З одного боку, ринок сформований і представлений значною кількістю вітчизняних страховиків і страховиків із іноземним капіталом, які пропонують різноманітні страхові продукти, але, з іншого боку, фізичні і юридичні особи не проявляють значної активності щодо укладання договорів страхування і передачі ризику або його частини страховим компаніям.

Беззаперечно, негативний досвід укладання договорів страхування із радянським монополістом Держстрахом СРСР наклав відбиток недовіри до страховиків у людей старшого покоління. Численні судові позови до компанії- правонаступника не захистили права страхувальників і не дали змоги отримати належні їм суми відшкодувань. Лейтмотивом судових рішень стала відсутність коштів у бюджеті на проведення виплат проіндексованих грошових заощаджень, а отже, Кабінет Міністрів не міг визначити порядок проведення компенсацій, перелік груп осіб, що мають право на отримання таких виплат.

Ще однією вагомою причиною щодо гальмування розвитку страхових відносин у суспільстві є низький рівень заробітних плат переважної більшості громадян і доволі значна вартість страхових послуг. Якщо йдеться про такий вид обов'язкового страхування, як страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів, то, без сумніву, кожен власник автотранспортного засобу зобов'язаний укласти цей договір страхування, проте якщо питання стосуються життя чи майна громадян, то ключовим стримуючим фактором у вирішенні цієї проблеми є їх дохід.

Так, наприклад, за даними Державної служби статистики України, середня номінальна заробітна плата штатного працівника підприємств, установ та організацій у березні 2020 р. становила 11446 грн (137352 грн за рік) [4], а окремі види полісів за добровільним медичним страхуванням можуть сягати від 7000 до 150000 грн [5]. Отже, тільки забезпечені верстви населення стануть використовувати подібний вид страхування. Страховий тариф залежить від вартості медичних послуг, проте іноді він є необґрунтовано високим для споживачів.

Одним із ключових індикаторів розвитку страхового ринку є проникнення страхування в економі-

ку країни, інакше кажучи, це питома вага страхових послуг, розрахована за страховими платежами (преміями, внесками) у номінальному ВВП країни. Цей показник є інформативним, коли він розрахований окремо за страхуванням «non-life» та страхуванням «life».

Крім того, оцінюючи, ринок варто розраховувати значення показника щільності страхування, який визначається співвідношенням страхових платежів (премій, внесків) до чисельності наявного населення.

Розрахунок цих показників наведено у табл. 1.

Аналізуючи динаміку показників проникнення страхування та щільності страхування (табл. 1) за 2012–2019 рр., можна стверджувати, що ситуація із використанням страхових послуг споживачами погіршилась. Отже, якщо у 2012 р. за показником проникнення страхуванням «non-life» значення було у межах 1,4 %, то у 2019 р. – 1,22 %. Безперечно, така ситуація викликана фінансовою кризою у суспільстві на тлі анексії Криму та військової операції на сході країни. Більше того, значна частина українців у цих регіонах не можуть користуватись послугами страховиків.

За проникненням страхуванням «life» ситуація у 2019 р. дещо покращилась порівняно із показниками 2017–2018 рр., але зберігаються низькі значення порівняно із країнами західної Європи, Японії та США.

Співробітниками Національного банку України у Білій книзі «Майбутнє регулювання ринку страхування в Україні» [7, с. 6] підкреслено український низький рівень поширення страхування у суспільстві порівняно із іншими країнами. Для порівняння, значення цього показника у Європі складає 5,0 %, а в середньому у світі – 6,1 %. Лідерами за цим показником страхування у світі є Велика Британія (страхування «life» – 8,3 %; страхування «non-life» – 2,4 %), Японія (страхування «life» – 7,2 %; страхування «non-life» – 1,7 %) та Франція (страхування «life» – 6,3 %; страхування «non-life» – 2,3 %).

За показником щільності страхування ситуація, на перший погляд, покращувалась упродовж 2012–2019 рр., але, зважаючи на зростання курсу валюти, навіть погіршилась у доларовому еквіваленті. Так, за офіційного середнього курсу долара США до гривні в 2012 р. (1\$ – 7,99 грн) на одну особу в Україні припадало 59\$ страхових премій, тоді як на кінець аналізованого періоду, у 2019 р. (при курсі 1\$ – 25,84 грн), лише 48,64\$ [4].

Ще однією вагомою обставиною, яка уповільнює реалізацію страхового продукту, є оплата посередницької діяльності на ринку. Страхове посередництво – це специфічна галузь щодо надання послуг страхування через агентів і брокерів. Якщо брокери займаються наданням таких послуг, представляючи інтереси страхувальників,

Аналіз показників розвитку вітчизняного страхового ринку, 2012–2019 рр.

Назва показника	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	Абсолютне відхилення, 2019–2012 рр.
Страхові платежі (премії, внески) від реалізації послуг з видів страхування, інших, ніж страхування життя, млн грн	19698,67	26185,17	24607,51	27549,42	32414,15	40518,09	45461,37	48377,22	28678,54
Страхові платежі (премії, внески) від реалізації послуг із страхування життя, млн грн	1809,54	2476,68	2159,76	2186,59	2756,13	2913,68	3906,15	4623,97	2814,44
Страхові платежі (премії, внески), усього, млн грн	21508,21	28661,85	26767,27	29736,02	35170,28	43431,77	49367,52	53001,19	31492,98
Страхові виплати і страхові відшкодування, млн грн	5151,04	4651,85	5065,55	8097,98	8839,50	10536,79	12863,38	14338,36	9187,32
ВВП, млн грн	1404669	1465198	1586915	1988544	2385367	2983882	3560596	3974564	2569895
Чисельність наявного населення України, млн осіб	45,63	45,55	45,43	42,93	42,76	42,58	42,39	42,15	-3,48
Проникнення страхування в економіку відносно страхування іншого, ніж страхування життя, %	1,40	1,79	1,55	1,39	1,36	1,36	1,28	1,22	-0,19
Проникнення страхування в економіку відносно страхуванням життя, %	0,13	0,17	0,14	0,11	0,12	0,10	0,11	0,12	-0,01
Страхові премії на одну особу, грн/1 ос.	471,32	629,20	589,25	692,67	822,49	1019,90	1164,70	1257,35	786,02
Середній курс \$/грн	7,99	7,99	11,88	21,84	25,55	26,59	27,20	25,84	17,85

Джерело: складено автором на основі даних [4; 6].

то агенти діють від імені страховика, повинні володіти певним рівнем знань і відповідати кваліфікаційним вимогам щодо провадження певного виду діяльності. Крім того, банки, нотаріальні контори, туристичні компанії та відділення зв'язку, які виступають страховими агентами та діють на підставі агентського договору, займаються цим видом діяльності з метою розширення спектра їх власних послуг і задоволення потреб споживачів.

Лише наприкінці 2019 р. Нацкомфінпослуг своїм розпорядженням від 13.08.2019 № 1530 затвердила Методику визначення нормативу витрат на виплати страховим посередникам. Норматив витрат на виплати страховим посередникам за звітний (податковий) період визначається за такою формулою:

$$NB = \sum_{i=1}^N B_i \times H_i + I, \quad (1)$$

де NB – норматив витрат за звітний період;
 B_i – база для розрахунку нормативу за i -м видом страхування;

H_i – норматив витрат на ведення справи страховика за i -м видом страхування на останню звітну дату;

N – кількість видів страхування, за якими страховик протягом звітного періоду здійснював страхову діяльність;

i – вид страхування, за якими страховик протягом звітного періоду здійснював страхову діяльність;

I – інвестиційний дохід страховика, одержаний (нарахований) протягом звітного (податкового) періоду.

Прийняття цієї Методики покликане урегулювати фінансові відносини між страховиками і по-

середниками, що дасть можливість спрямувати їх у напрямку відкритості та прозорості. Крім того, цей нормативний документ направлений на регулювання оподаткування страховиків податком на прибуток.

Загалом діяльність переважної більшості страховиків на ринку є прибутковою (табл. 2). Зменшення

збиткової діяльності можна пов'язати із очищенням ринку і виведенням тих страхових компаній, які провадили незаконну діяльність та ухилялись від сплати податків. Так, за три останні роки збитки по галузі скоротились – із 1396,07 млн грн до 612,01 млн грн, а різниця складала 784,06 млн грн.

Таблиця 2

Аналіз фінансових результатів діяльності страхових компаній, 2017–2019 рр.

Назва показника	2017 р.	2018 р.	2019 р.	Абсолютне відхилення, 2019–2017 рр.
Активи, млн грн	53679,75	61621,87	61954,32	8274,57
Активи, визначені ст. 31 ЗУ «Про страхування» для представлення страхових резервів, млн грн	35074,61	39818,60	43786,62	8712,01
Власний капітал, млн грн	25962,61	25668,01	25723,60	-239,01
Зобов'язання, млн грн	27717,14	35953,86	36230,72	8513,58
Страхові резерви, млн грн	21775,16	26742,53	28796,58	7021,42
Чисті зароблені страхові премії, млн грн	22890,69	28738,31	33554,23	10663,54
Чисті понесені збитки за страховими виплатами, млн грн	8338,25	9854,91	11163,61	2825,36
Витрати на оплату праці, млн грн	1800,71	2068,38	2409,62	608,91
Фінансовий результат до оподаткування, у т. ч.:				
прибуток, млн грн	2313,69	2345,93	2728,08	414,39
збиток, млн грн	1213,57	908,12	425,56	-788,02
Витрати з податку на прибуток, млн грн	1047,20	1168,68	1374,96	327,76
Чистий фінансовий результат, у т. ч.:				
прибуток, млн грн	1448,99	1354,15	1539,54	90,55
збиток, млн грн	1396,07	1085,01	612,01	-784,06
ROA, %	2,70	2,20	2,48	-0,21

Джерело: складено автором на основі даних [6].

На вимогу регулятора страхові компанії, за необхідності, збільшували страхові резерви, що загалом по ринку дало приріст у 7021,42 млн грн.

Проте за нинішніх обставин страхові компанії мають змогу суттєво занижувати резерви та завищувати вартість активів (відстрочена аквізиція, завищена вартість корпоративних цінних паперів, нерухомості, дебіторської заборгованості). Через це оцінити реальну платоспроможність страховиків майже неможливо, оскільки формально наявний капітал насправді може виявитися недостатнім [7, с. 9].

З 1 липня 2020 р. набирають сили законодавчі зміни щодо регулювання на ринку фінансових послуг. Так, єдиним регулятором на ринку стане Національний банк України. НБУ планує впровадити нову модель регулювання на ринку страхових послуг, до основних положень якої можна віднести такі [7, с. 12–15]:

- ✦ посилення стандартів ліцензування, зокрема, розкриття страховими компаніями структу-

ри власності, кінцевих бенефіціарних власників, підвищення вимог до ділової репутації акціонерів та осіб, які виконують ключові функції,

- ✦ процедури оцінювання професійної придатності осіб, які виконують ключові функції у страхових компаніях; встановлення відповідальності кінцевих бенефіціарних власників за діяльність страхової компанії та спеціалізованого перестраховика;
- ✦ встановлення вимог до корпоративного управління та системи внутрішнього контролю;
- ✦ встановлення вимог до системи управління ризиками;
- ✦ посилення вимог до прийнятності активів та оцінки їхньої якості, оцінки резервів, структури капіталу та рівня його достатності;
- ✦ формування системи раннього виявлення ризиків і вчасного реагування;
- ✦ розроблення процедури відновлення діяльності страхової компанії;

- ✦ розроблення процедури реорганізації або виходу страховика чи спеціалізованого пере-страховика з ринку;
- ✦ встановлення вимог щодо обліку та звітності відповідно до МСФЗ;
- ✦ відкритість і комунікацію між регулятором та суб'єктами регулювання у процесі формування регуляторної політики та здійснення нагляду за ринком страхування.

Проведений вище аналіз вимагає визначення впливу найвагоміших факторів непрямой дії на проникнення страхуванням «non-life» (Y1) та страхуванням «life» (Y2) в економіку країни за допомогою регресійного аналізу.

Достовірне виявлення таких факторів дасть змогу впливати на розширення ринку страхових послуг, реалізовувати страхові послуги різним верствам населення та поширювати страхову культуру серед вітчизняних потенційних споживачів цих послуг.

Серед усього значного переліку можливих факторів було виокремлено сім факторів, які можуть мати вплив. Зокрема:

- ✦ середня заробітна плата працівників, \$ (X1);
- ✦ кількість зареєстрованих страховиків, од. (X2);
- ✦ індекс щастя (X3);
- ✦ середній курс \$/грн (X4);
- ✦ валові страхові виплати, млн \$ (X5);
- ✦ кількість укладених договорів страхування, од. (X6);
- ✦ рівень валових виплат, % (X7).

Серед наведених показників, які стосуються розвитку страхових відносин у суспільстві, інтерес викликає показник щастя або, як його ще називають, індекс «щасливих» країн.

Оцінку за цим показником проводить американський Інститут Геллапа на замовлення ООН. В останні роки Україна є аутсайдером цього рейтингу і перемістилась із 91 місця у 2012 р. на 123 у 2019 р. [8].

На переконання автора, цей індикатор як синтезований показник задоволення життям міг би впливати на щільність проникнення страхування в економіку, оскільки люди, задоволені своїм життям, прагнуть ними залишатись і готові убезпечити своє життя та майно.

При перевірці коефіцієнтів кореляції щодо результуючого показника проникнення страхуванням «non-life» (Y1), «life» (Y2) та незалежних факторів виявлено значний вплив двох факторів із наведеного переліку це – кількість зареєстрованих страховиків (X2) та середній курс \$/грн (X4) (табл. 2).

Індекс щастя (X3) мав коефіцієнт кореляції (-0,5325), що показує його оберненість до показника проникнення як при страхуванні «non-life», так і при страхуванні «life». Для економічних розрахунків це значення занадто низьке, щоб говорити про існуючий вплив показника на результуючий індикатор (Y).

Значення результуючого, розрахункового показника і вагомих факторів впливу наведено у табл. 3.

Таблиця 3

Вихідні дані для побудови стохастичної моделі, що описує вплив факторів (X) на результуючий показник (Y), 2012–2019 рр.

Рік	Проникнення «non-life», % (Y1)	Проникнення «life», % (Y2)	Кількість зареєстрованих страховиків (X2)	Курс \$/грн (X4)	\hat{Y}_1 розрахункове	\hat{Y}_2 розрахункове
2012	1,4	0,13	414	7,99	1,60	0,15
2013	1,79	0,17	407	7,99	1,59	0,15
2014	1,55	0,14	382	11,88	1,53	0,14
2015	1,39	0,11	361	21,84	1,42	0,11
2016	1,36	0,12	310	25,55	1,34	0,11
2017	1,36	0,1	294	26,59	1,31	0,11
2018	1,28	0,11	281	27,20	1,29	0,11
2019	1,22	0,12	233	25,84	1,26	0,12

Проведені розрахунки дали можливість побудувати такі рівняння множинної регресії:

$$\hat{Y}_1 = 1,24676 + 0,00102 X_2 - 0,00891 X_4, \quad (2)$$

$$\hat{Y}_2 = 0,24965 + 0,00017 X_2 - 0,00333 X_4. \quad (3)$$

За групою певних індикаторів слід довести правильність розрахунків і достовірність наведеної мо-

делі. Коефіцієнт детермінації (R^2) має значення 0,62 у першій моделі (страхування «non-life»), і з вірогідністю 62 % можна говорити, що при зміні одного із факторів (X) відбуватиметься зміна результуючого показника, і 0,71 у другій моделі (страхування «life»).

Значущість зв'язку між змінними X_2 , X_4 та результуючими показниками варто визначити за допомогою F-критерію Фішера. Фактичне значення

F -критерію порівнюється з табличним при ступенях свободи $n - m$ і $m - 1$ та вибраному рівні значущості. Якщо $F_{\text{факт}} > F_{\text{табл}}$, то гіпотеза про істотність зв'язку між залежною і незалежними змінними стохастичної моделі підтверджується, у іншому випадку відхиляється.

Отже, при рівні значущості у моделі, що демонструє страхування «non-life» $\alpha = 0,05$:

$$F_{\text{факт}} 4,062 > F_{\text{табл}} 2,364,$$

а в моделі страхування «life» $F_{\text{факт}} 6,397 > F_{\text{табл}} 2,364$ це означає, що відповідні економіко-математичні моделі є вірогідними, тобто підтверджується гіпотеза про те, що кількісна оцінка зв'язку між залежною і незалежними змінними в моделях є істотними.

Проведене дослідження показало, що чим більша кількість страховиків на ринку зможуть представити страхові продукти, тим ринок буде конкурентнішим і насиченішим, а отже, питома вага страхування у ВВП зростатиме.

Другим вагомим фактором у моделі виступав курс долара США до гривні. Зв'язок був прямий, що свідчить про зменшення проникнення страхування в економіку при знеціненні національної валюти. Отже, споживачі страхових послуг зменшують свою активність на ринку, якщо гривна ослаблює свої позиції.

ВИСНОВКИ

Отже, вітчизняний ринок страхових послуг на початку 2020 р. був представлений 233 страховими компаніями. На ринку пропонуються різноманітні страхові продукти за страхуванням відмінним, ніж страхування життя, і за страхуванням життя, проте проникнення страхування в економіку країни є значно нижчим порівняно із країнами Європи і США.

Досліджуючи причини низької активності страховальників на ринку за допомогою регресійного аналізу, виявлено залежність між результируючими показниками проникнення в економіку та незалежними факторами впливу. Побудовані моделі є достовірними, що підтверджено коефіцієнтом детермінації і коефіцієнтом Фішера.

Докладання зусиль з боку нового регулятора (НБУ) на ринку щодо регулювання страхових відносин повинно дати позитивний ефект у швидкому майбутньому, а саме: спростити дозвільну систему для страховиків, сприяти розвитку страхової культури, скоротити види обов'язкового страхування, які нині неактуальні, захистити страховальників від недобропорядного виконання своїх обов'язків страховиками. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Терещенко Т. Є., Карпушкіна О. С., Клокова Л. О. Аналіз рівня довіри населення до страхових послуг

в Україні. *Ефективна економіка*. 2019. № 6. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7148>

DOI: 10.32702/2307-2105-2019.6.54

2. Малікова І. П. Статистичний аналіз страхового ринку України та його продукту. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2015. № 1. С. 84–92.
3. Пахненко О. М., Семенов А. Ю., Мілютіна М. О. Страховий ринок України та країн ЄС: порівняльний аналіз. *Економіка і суспільство*. 2017. Вип. 12. С. 612–617.
4. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
5. Страхова компанія «Провідна». URL: <https://providna.ua/retail/medicina-dlya-kozhnogo>
6. Максимчук О. Про запит на публічну інформацію: лист Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг від 10.10.2019 № 22244/13-13. Київ: НАЦКОМФІНПОСЛУГ, 2019. 1 с.
7. Біла книга «Майбутнє регулювання ринку страхування» // Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/news/all/bila-kniga-maybutnye-regulyuvannya-rinku-strahuvannya>
8. World Happiness Report. URL: <https://worldhappiness.report/archive/>

REFERENCES

- “Bila knyha «Maibutnie rehulivannia rynku strakhuvannia» [White Paper "Future Regulation of the Insurance Market"]. Natsionalnyi bank Ukrainy. <https://bank.gov.ua/news/all/bila-kniga-maybutnye-regulyuvannya-rinku-strahuvannya>
- Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. <http://www.ukrstat.gov.ua/>
- Maksymchuk, O. *Pro zapyt na publichnu informatsiiu: lyst Natsionalnoi komisii, shcho zdiisniue derzhavne rehulivannia u sferi ryнкiv finansovykh posluh vid 10.10.2019 № 22244/13-13* [On the Request for Public Information: Letter of the National Commission for State Regulation of Financial Services Markets Dated October 10, 2019 no. 22244/13-13]. Kyiv: NATSKOMFINPOSLUH, 2019.
- Malikova, I. P. “Statystychnyi analiz strakhovoho rynku Ukrainy ta yoho produktu” [Statistical Analysis of the Insurance Market of Ukraine and its Product]. *Zovnishnia torhivlia: ekonomika, finansy, pravo*, no. 1 (2015): 84-92.
- Pakhnenko, O. M., Semenov, A. Yu., and Miliutina, M. O. “Strakhovyi rynek Ukrainy ta krain YeS: porivnialnyi analiz” [Insurance Market of Ukraine and EU Countries: Comparative Analysis]. *Ekonomika i suspilstvo*, no. 12 (2017): 612-617.
- Strakhova kompaniia «Providna». <https://providna.ua/retail/medicina-dlya-kozhnogo>
- Tereshchenko, T. Ye., Karpushkina, O. S., and Klokov, L. O. “Analiz rivnia doviry naselennia do strakhovykh posluh v Ukraini” [Analysis of the Level of Public Confidence in Insurance Services in Ukraine]. *Efektivna ekonomika*. 2019. <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7148>
- DOI: 10.32702/2307-2105-2019.6.54
- World Happiness Report. <https://worldhappiness.report/archive/>